

[Indenrigsministeren]

Vi må i højere grad gøre os klart, at skal vi overhovedet klare de problemer – og her tænker jeg ikke bare på det tidligere Jugoslavien, men også på en lang række af de andre problemer, vi kan øjne konturerne af, og som kan komme fra Østeuropa – er der ingen vej uden om en langt mere bevidst fælles tænkning.

Derfor argumenterer vi for burden-sharing. Derfor argumenterer vi for, at man både i forhold til modtagelse af flygtninge – de konditioner, det sker på – og i forhold til, hvor mange man modtager, vælger at modtage fra konfliktområder. Det bliver en helt nødvendig ting at få sat på dagsordenen.

Derfor var jeg glad for, at det lykkedes på det rådsmøde, vi havde i sidste uge med justits- og indenrigsministrene, at få sat netop burden-sharing på arbejdsprogrammet for EF for 1994. Det var ikke noget kæmpeskridt, men det var dog et skridt i den rigtige retning. Den debat deltog vi helhjertet i i rådet, og det gjorde vi netop i erkendelse af, at debatten bliver nødvendig, hvis vi skal undgå uvejr, undgå sortepersillet de europæiske lande imellem om, hvem der skal modtage flygtninge.

Så var jeg glad for fru Dorte Bennedsens replik til fru Ebba Strange. Jeg mener, at den ordveksling meget godt illustrerer, hvor let debatter af denne karakter løber løbsk, hvor let man kan komme til at stå i den situation, at man indirekte tildigter sine debatpartnere nogle synspunkter, som de under ingen omstændigheder har.

Så derfor tænkte jeg, da fru Ebba Strange gik på talerstolen, at jeg var lige lovlig tidligt ude, da jeg kvitterede for den sobre debat. Jeg kan forstå, at det var sådan en halv fortaleselse eller noget i den retning, og derfor vil jeg aldrig mere tænke på, at det er blevet sagt her fra SF's side, at det, denne regering gør, er at give et håndslag til Milosevic. Det mente man ikke. Det er jeg glad for man ikke mente, og så er den sag ude af verden, for det gør regeringen under ingen omstændigheder.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 18 af Dorte Bennedsen (S), Helge Adam Møller (KF), Birthe Rønn Hornbech (V), Peter Due-

toft (CD), Elisabeth Arnold (RV) og Lysholm Christensen (KRF) (se foran)

vedtoges med 93 stemmer (S, KF, V, CD, RV og KRF) mod 17 (SF og FP); 2 (Anker Jørgensen (S) og Niels Anker Kofoed (V)) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 17 af Ebba Strange (SF) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

15) Forhandling om redegørelse nr. R 5:

Forsknings- og teknologiministerens redegørelse af 26. november 1993 om forsknings- og teknologipolitik 93.

(Redegørelsen anmeldt 26/11 93. Redegørelsen givet 26/11 93. Meddelelse om forhandling 26/11 93).

Forhandling

Sonja Mikkelsen (S):

I Socialdemokratiet er vi glade både for redegørelsen og den beskrivelse, der er med i bilaget, og for at få debatten her i dag.

350.000 arbejdsløse er en konsekvens både af den internationale udvikling og af dansk indenrigspolitik. Igennem 10 år har den borgerlige filosofi om, at det private initiativ kan løse alle problemer, og at den offentlige sektor skal begrænses, domineret. Med regeringsskiftet i januar er der heldigvis også kommet andre holdninger til den offentlige og den private sektor og ikke mindst til samspillet imellem dem.

Konsekvenserne af de skiftende borgerlige regerings politik kan aflæses i arbejdsløshedstallet, men langt alvorligere kan det aflæses i værdierne i vort samfund. Når en tredjedel af de unge ikke afslutter en uddannelse efter folkeskolen, når nogle unge danner bander og bliver voldelige, når ventelister til hospitalsbehandling er steget igennem årene, når gamle ikke får tilstrækkelig hjælp til at klare dagen og vejen, når udlændinge oplever dannelse af partier, hvis eneste formål er at sende dem ud af landet, så er det et udtryk for, at værdierne i vort samfund nedbrydes.

[Sonja Mikkelsen]

Måske skyldes det ikke alene arbejdsløsheden, men arbejdsløsheden har langt videre betydning for vort samfund end blot det, at nogle mennesker ikke har et arbejde. Imidlertid ved vi ikke meget om det; den sociologiske forskning i dette land er så beskedent, at den ikke bidrager til væsentlig erkendelse af årsager og virkninger på befolkningsgrupper og på befolkningen som helhed.

Til en langsigtet strategi til bekæmpelse af arbejdsløsheden, som den siddende regering satser på, hører også en styrkelse af forskningen. Det fremgår således også af regeringsgrundlaget. Et land, hvis eneste råstof er evnen til at skabe ny erkendelse og trække ny viden til og bruge den til at skabe nye værdier, må man forvente har en intensiv forsknings- og udviklingsaktivitet; men sådan er det ikke for Danmarks vedkommende.

Sammenligner vi os med de andre EF-lande, de nordiske lande, Japan og USA, ligger vi i forsknings- og udviklingsindsats i den private og offentlige sektor tilsammen klart under gennemsnittet: Danmark brugte i 1991 1,69 pct. af bruttonationalproduktet. Af de nævnte lande ligger kun Italien under, og EF's gennemsnit er oppe på 2 pct.

De skiftende borgerlige regeringer havde den opfattelse, at en forøgelse af forskningsindsatsen i Danmark skulle ske i den private sektor, fordi dansk erhvervslivs forsknings- og udviklingsindsats er relativt lille. Op igennem 1980'erne har erhvervslivet øget sin forskningsindsats med 20 pct., men en fastholdelse af målsætningen stiller krav om en yderligere stigning på 50 pct. Det er ikke en realistisk målsætning.

Alene den danske erhvervsstruktur med mange små og mellemstore virksomheder tilsiger en anden fordeling i Danmark end i de lande, der har mange store virksomheder og er hjemsted for flere multinationale selskaber. Vi skal naturligvis tage erhvervsstrukturen i betragtning, når målsætningerne for forskningsindsatsen opstilles. Det konstaterer jeg også med tilfredshed er regeringens opfattelse.

Jeg skal her trække nogle af de problemstillinger frem, hvor vi i Socialdemokratiet lægger vægt på at der tages initiativer:

Kvalitet skal være målestokken, når grundforskningen styrkes, men kvalitetsbegrebet er ikke absolut entydigt. En nødvendig forudsæt-

ning for, at der er tale om kvalitet, er, at forskningen opfylder de videnskabelige krav, f.eks. med international kollegial bedømmelse, men det overordnede kvalitetsbegreb går videre og stiller også krav om en eller anden form for relevans set i forhold til samfundsproblemerne.

Forskningspolitisk Råd søger i øjeblikket større klarhed over kvalitetsbegrebet. Socialdemokratiet ser frem til udspillet og indgår gerne i drøftelse af, hvilke konsekvenser kvalitetskravet kan få f.eks. for fordeling af økonomiske ressourcer.

At trægte efter så høj kvalitet som muligt indebærer også, at det må sikres, at rekrutteringen af forskere sker fra hele potentialet af dygtige mennesker. Frem til i dag er det relativt få kvinder, der er ansat i videnskabelige stillinger. 84 pct. er mænd. Initiativer til at sikre, at mænd og kvinder rekrutteres på lige fod, er derfor også nødvendige. I Socialdemokratiet ser vi frem til at få regeringens konkrete udspil som opfølgning af anbefalingerne fra Forskningspolitisk Råd og af de tre undersøgelser, der de seneste par år har dokumenteret køns-skævheden på vore universiteter og højere læreanstalter.

Når vi taler om kvalitet, er det vigtigt også at sætte fokus på sektorforskningsinstitutionerne, hvor der åbenbart hidtil har været for ringe ansparing til at gøre sin forskning så færdig, at den publiceres og dermed udsættes for en international videnskabelig kvalitetskontrol.

Forskningsministeren lægger op til, at der skal skabes en overordnet ramme for de statslige sektorforskningsinstitutioner, så de alle sikres et grundlag for tilstrækkelig langsigtet planlægning af deres egen forskning og opfylder forventningerne om, at deres forskningsresultater offentliggøres. Det kan ikke alene være en kvalitetsmålestok for os politikere i vores beslutningsgrundlag, det har også betydning internationalt.

Samtidig er det vigtigt, at der skabes en parallel stillingsstruktur og ansættelsesform imellem universitetsverdenen og sektorforskningsinstitutionerne. Det er en nødvendig forudsætning for at øge mobiliteten mellem de to forskningsverdener, men samtidig kan bedre planlægning og større offentlighed om forskningsresultaterne betyde øget mobilitet imellem de offentlige forskningsinstitutioner, erhvervslivet og den øvrige offentlige sektor.

[Sonja Mikkelsen]

Det var de intentioner, Socialdemokratiet havde med sit beslutningsforslag, som blev fremsat i sidste samling, men som ikke kom til behandling som følge af regeringsskiftet.

Det fører mig frem til nogle få kommentarer til spørgsmålet om formidling af forskningsresultater. Det er ganske godt beskrevet i redegørelsens bilag. Det er overordentlig vigtigt at sætte mere ind på at fremme formidlingen, om sætningen af viden.

Industriministeren har barslet med det såkaldte isbryderprojekt, hvor højtuddannede tilbydes til små og mellemstore virksomheder på favorable vilkår i en periode, så de højtuddannede får chancen for at vise, hvad de duer til; samtidig kan virksomhedernes ledelser få nogle erfaringer, der måske i næste omgang fører til nye arbejdspladser, fordi man ser nogle nye perspektiver. Det er nok – sammen med erhvervsforskeruddannelsen – den mest direkte form for videnovertførsel, man kan tænke sig.

Erhvervsforskeruddannelsen er regeringen indstillet på i 1994 at fastholde på det ekstraordinært høje niveau, der er gældende her i 1993, og det er meget tilfredsstillende. Forskerparkerne bør også have bedre muligheder, og en systematisk afsøgning af forskningsverdenen med henblik på erhvervsmæssig udnyttelse – den såkaldte spejderordning – må anses for at være nødvendig for at fremme formidlingen.

Et tredje element, som kort nævnes i redegørelsen, er integrering af iværksætterundervisning i de videregående uddannelser. I Danmark har vi ikke ligefrem tradition for, at højtuddannede starter for sig selv eller i det mindste patenterer deres opfindelser eller forskningsresultater. Alene det at spore de studerendes tankegang ind på, at det også er muligt at beskæftige sig ved at starte for sig selv, vil have en positiv effekt på længere sigt i form af flere nye virksomheder baseret på højteknologi.

I den sammenhæng er det også vigtigt, at der allerede fra 1994 vil ske en betragtelig stigning i antallet af Ph.D.-studiepladser med 200 pladser. Der skal hele tiden uddannes væsentligt flere forskere, end den offentlige sektor selv kan rekruttere, så der også er kvalificerede folk til erhvervslivet.

I redegørelsen er nævnt en række satsningsområder, som er prioriterede ud fra, hvor der

er et tæt samspil imellem den offentlige forskning og det private erhvervslivs forskning og udvikling. Der er også nævnt behovet for nye indsatsområder, der direkte retter sig mod forskellige samfundsgruppers trivsel og livskvalitet. Ældreforskning og handicapteknologi er nævnt som det første, regeringen vil tage fat på, og det kan vi fra Socialdemokratiets side kun bifalde.

I min indledning nævnte jeg behovet for at få styrket sociologiforskning generelt. Hertil hører også dele af ældreforskningen. I Socialdemokratiet lægger vi desuden vægt på at få et bedre videnskabeligt grundlag for en række politikområder, der trænger til en langsigtet indsats. F.eks. er en styrkelse af indvandrer- og migrationsforskning vigtig for at skabe et kvalificeret grundlag for vor langsigtede flygtninge- og indvandrerpolitik, ikke alene den, der retter sig mod udlændinge i Danmark, men også den, der retter sig mod at afhjælpe konflikter mellem folkeslag, minoritetsproblemer og lignende, som krige og kriser udspringer af. Det er derfor glædeligt, at det er lykkedes at finde 1,5 mio. kr. til dette formål allerede i 1994.

Ministeren får jo derudover nogle millioner kroner til at tage nye initiativer med. I Socialdemokratiet finder vi det meget relevant at bruge nogle af disse penge til et program til forskning i de menneskelige ressourcer, som ministeren også beskæftiger sig med i redegørelsen.

For at gøre det kort kan jeg henvise til en kommentar, jeg har skrevet i Det Fri Aktuelt den 1. december.

Jeg skal afslutte med at glædes over, at der i 1994 også sker en styrkelse af basisbevillingerne til universiteterne. Bl.a. vil de aftalte 200 professorstillinger blive finansieret direkte og ikke ved omdannelse af eksisterende stillinger. Der bliver tale om i alt 47,2 mio. kr., hvilket svarer til ca. 2 pct. af universiteternes basisårsbevillinger.

Det er et væsentligt skridt i den rigtige retning, og jeg ser nu frem til at høre de øvrige partiers – forhåbentlig lige så positive – modtagelse af redegørelsen.

John Vinther (KF):

Det er vel ikke helt forkert at sige, at det forskningspolitiske område ikke altid nyder li-

[John Vinther]

ge stor bevågenhed, og det er i grunden synd, for det er et område, der er uhyre vigtigt.

I et land som Danmark, hvor viden er det eneste råstof, er det vigtigt, at vi forstår og formår at fastholde og udvikle den store videnbasis og dygtighed, vi er i besiddelse af. Det kræver naturligvis, at vi til stadighed indretter de forskellige politikker, det være sig erhvervspolitikken eller den egentlige forskningspolitik, på en sådan måde, at forskningen får de bedste forudsætninger for at trives og styrkes.

Lad mig med det samme sige, at der er mange gode elementer i redegørelsen. Den analyse, redegørelsen indholder, og som munder ud i tre overordnede, skal vi kalde det politikker, nemlig for det første at sikre, at resultaterne af dansk forskning i videst muligt omfang finder anvendelse i samfundets produktion, for det andet at forenkle administrationen og principperne for tildeling af forskningsmidler og endelig for det tredje at tage fat på diskussionen om dilemmaet mellem på den ene side nødvendigheden af forskning og udvikling og på den anden side de etiske og sociale virkninger, forskningen har på samfundet, kan vi fuldt ud erklære os enige i. Ærligt talt er det jo altså også formuleret på en så rund og blød måde, at det ville være vanskeligt andet.

Derimod synes vi, at redegørelsen mangler konkrete anvisninger på, hvorledes det så er tanken, at disse tre overordnede formål skal føres ud i livet.

Der er også direkte mangler i redegørelsen. Der står ikke mange ord om, hvorledes regeringen vil styrke den del af forskningen, som finder sted i det private erhvervsliv. Vægten ligger helt tydeligt på den offentlige forskning; og den private forskning står der faktisk kun nogle enkelte sætninger om de eksisterende skatteordninger. Jeg vil i den forbindelse gerne spørge ministeren, hvad regeringen agter at gøre for også at styrke den private forskning, og om regeringen agter at videreføre den skatteordning med 125 pct.s fradrag for nogle særskilte forskningsprojekter, som nu udløber.

Vi synes, at det er positivt, at redegørelsen lægger op til, at forskningen skal gøres så erhvervsrelateret, som det er tilfældet. Der skal naturligvis være plads til den brede og alment videnskabskabende forskning – jeg tror, ministeren anvender udtrykket »abstrakt« om den – men det gør nu altså ikke noget, at vi tør stille

krav til forskningen. Forskningen skal ikke være til for forskningens egen skyld, forskningen skal naturligvis bibringe nogle resultater, der skal kunne finde anvendelse, og det er naturligvis ønskeligt, at resultaterne kan anvendes i erhvervslivet og medvirke til en styrkelse af beskæftigelsen.

Det er en god intention i redegørelsen, at der opereres med særlige prioritetsområder, områder som miljø, fødevareteknologi, energiforskning, bioteknologi m.v., altså de områder, hvor Danmark står stærkest, men ministeren er en smule for forsigtig, når man finder det nødvendigt flere steder i redegørelsen at slå fast, at en sådan styrket indsats på enkelte områder ikke må ske på bekostning af forskning på andre områder.

I Det Konservative Folkeparti tør vi godt sige, at vi synes, at vi skal have en national forskningsstrategi med nogle helt klare målsætninger. Det kræver, at vi tør prioritere, hvilke områder det er, der skal styrkes. Når man sætter ind på nogle områder og prioriterer dem højt, kan det ikke undgås, at det i en vis udstrækning sker på bekostning af andre områder. Det skal man ærligt turde sige.

Som jeg allerede har omtalt, er vi enige i mange af de målsætninger, der opstilles i redegørelsen, men der mangler altså lidt kød på ordene; der står for lidt konkret. Når ministeren anfører, at samfundets innovative miljøer skal gives de bedste muligheder for udveksling af viden, at formidlingen af offentlige forskningsresultater til industriens virksomheder skal styrkes, at den danske indsats inden for fødevareteknologien skal fastholdes osv. osv., så er det gode intentioner, som vi kan være enige i, men hvilke tanker har ministeren gjort sig om, hvordan det skal føres ud i livet, hvilke tiltag er det, der skal sikre, at vi får et løft i den danske forskning?

Det er glædeligt, at redegørelsen lægger op til et opgør med uoverskueligheden i forskningens organisation og finansiering. Det er også nødvendigt. Bevillingsmæssigt set har vi et system, som er uoverskueligt, og som ikke nødvendigvis medvirker til at sikre, at det er de bedste forskningsprojekter, der kan videreføres.

Jeg kan godt have ministeren mistænkt for, at han i virkeligheden – på trods af, at det ikke skrives direkte i redegørelsen – mener, at der

[John Vinther]

skal tilføres den offentlige forskning flere midler. Det vil vi godt vende os imod; vi mener ikke, at det er nødvendigt. Vi kan godt få mere effektiv forskning, uden at der skal bruges flere penge på det, midlerne skal bare fordeles på en anden måde. Det drejer sig om at forenkle og overskueliggøre reglerne og i en vis udstrækning at ensarte de administrative retningslinjer for tildeling af forskningsmidler, og det drejer sig om at komme de mange cigarkassers princip til livs, således at forskerne kan koncentrere indsatsen om forskningen og ikke om at udarbejde totalbudgetter og ansøgningskemaer til opnåelse af programmidler og støtte fra de mange fonde, som forskerne bruger tid på at visitere. Også her ser intentionerne i regeringens redegørelse positive ud, men vi venter i spænding på, hvilke konkrete tiltag regeringen har i ærmet; det kan man ikke rigtig læse ud af redegørelsen.

Sammenfattende kan jeg sige, at der er mange flotte og positive ord og intentioner i redegørelsen, men når man tager i betragtning, at dette her altså er ministerens svendestykke, er det for upræcist. Redegørelsen er præget af temmelig mange almindeligheder og meget få konkrete udspil. Faktisk kan man sige, at der ikke er mange elementer i denne redegørelse – for ikke at sige slet ingen – der ikke lige så godt kunne have været udtænkt i et andet ministerium. Der er ganske enkelt ikke noget i redegørelsen, der berettiger, at der partout skulle oprettes et selvstændigt ministerium på dette område.

(Kort bemærkning).

Kirsten Madsen (FP):

Ja, det er til fru Sonja Mikkelsen. Jeg troede, at hr. John Vinther fik ordet for en kort bemærkning, så derfor kommer jeg først nu med min korte bemærkning til fru Sonja Mikkelsen.

Jeg synes, det var skrappt at lange ud efter den private forskning på den måde, det skete heroppefra, i betragtning af, at OECD har vurderet Danmarks forskning og kritiseret den spredte forskning og ledelsen af denne forskning, som primært er offentlig. Jeg vil godt vide, hvordan fru Sonja Mikkelsen havde forestillet sig, at den i videst muligt omfang skulle finde anvendelse i samfundets produktion med udelukkende offentlig forskning med henblik på at styrke beskæftigelsen. Det kan

mildest talt ikke lade sig gøre. Det kan kun udvide den offentlige sektor. Det er kun den offentlige forskning, man er interesseret i at udvide.

De offentlige forskere har selv talt meget om, at de ønsker at få selekteret ud, hvad samfundet har brug for, hvilket til dato ikke har været tilfældet i den offentlige danske forskning. Derfor synes jeg, at jeg trods alt vil give forskningsministeren den ros, at han ønsker, at den forskning, der skal foregå herhjemme, skal komme den samlede produktion, som jo tjener pengene til resten af samfundet, til gode.

(Kort bemærkning).

Sonja Mikkelsen (S):

Jeg håber, at det kun er fru Kirsten Madsen, der har misforstået, hvad jeg sagde omkring erhvervslivets forskning. Det, jeg gjorde opmærksom på, var, at den politik, den tidligere regering førte på dette område, var urealistisk ud fra den betragtning, at vi har en erhvervsstruktur med mange små og mellemstore virksomheder, som ikke har det samme volumen i deres forskningsindsats og ikke har grundlag for at have det samme volumen i deres forskningsindsats, som man har i andre lande, hvor man har meget store virksomheder og virksomheder med multinational baggrund.

Det var ikke en kritik af virksomhederne, tværtimod. Det var en kritik af, at de borgerlige regeringer op igennem 1980'erne har haft en overdreven forventning til, hvad det danske erhvervsliv i virkeligheden kan præstere selv på det her område, fordi man ikke har taget i betragtning, hvilken erhvervsstruktur vi har, og derfor er jeg meget tilfreds med, at den regering, vi har nu, tilkendegiver, at erhvervsstrukturen selvfølgelig skal tænkes ind i forhold til den overordnede forskningsmæssige strategi, der skal lægges i det her land.

(Kort bemærkning).

Kirsten Madsen (FP):

Det glæder mig da usigeligt, at fru Sonja Mikkelsen fortæller mig, at hun sagde, at hun ikke syntes om, at man havde forsøgt så meget privatisering inden for forskningsområdet. Det glæder mig meget, og så håber jeg, at fru Sonja Mikkelsen fremover vil støtte den private forskning og yderligere privatisering af forskningsområdet.

Bertel Haarder (V):

Jeg vil gerne lykønske både minister og ministerium med svendestykket, som er afleveret til Folketinget, og som debatteres i dag.

Ligesom min forgænger i ordførerrækken kan jeg se mange gode elementer i rapporten, men hvis jeg på Venstres vegne skulle svare kort på redegørelsen og rapporten, ville svaret dog på langt det meste lyde: »Ja, men hvad så?« og hist og her ville jeg sige: »Måske, men hvordan?«

Der er virkelig mange rigtige betragtninger, meget rigtige betragtninger, f.eks. om forskningens utallige velsignelser, som jeg bestemt har et godt blik for. Problemet er måske, at selve forskningsbegrebet står i fare for at blive så udvandet, at det kommer til at omfatte al tankevirksomhed – og hvem har noget imod tankevirksomhed? Det kan jo ikke nytte noget, at ministeren udnævner sig til minister for tankevirksomhed, for hvad får han ikke derved sagt om den øvrige regering?

Der vil nok først rigtig komme gang i debatten, hvis nogen tør vove pelsen og sige, hvad der er forskning, og hvad der ikke er forskning, tør nævne noget, der kan undværes, og noget, der kan nedprioriteres; men jeg ved godt, at det slipper man ikke så nemt fra som forskningsminister, så det er betydelig nemmere at istemme det generelle jubelkor.

Det er jo med forskning som med uddannelse: alle er ukritisk tilhængere af stort set enhver ekspansion; kun få stiller kritiske spørgsmål, og det er egentlig synd for forskningen. Vi, der er liberale, har måske et særligt problem, fordi vi slet ikke ønsker at styre forskningen; vi vil gerne sætte grænser for politik og lade hensynet til kvaliteten råde, men hvad menes der så med det? Det kunne have været interessant i højere grad at få nogle betragtninger i rapporten over, hvordan vi kan give kvaliteten inden for dansk forskning et skub, gøde de områder, der har høj kvalitet, og til gengæld udtynde de områder, der har mindre høj kvalitet, og udnytte den tiltagende internationalisering i dette øjemed. På det punkt synes jeg godt, der kunne have været stærkere ord.

Jeg nævnte, at alle er for forskning, ligesom alle er for uddannelse. Somme tider kan det være spændende at se på de argumenter, folk anfører for forskningen og for uddannelsen og så sammenligne dem med, hvad der faktisk fo-

regår. Nu er hr. Frank Jensen desværre ikke ordfører i dag. Det ville ellers have været morsomt at sammenligne hans argumenter for, at vi skulle have flere uddannelsespladser – nemlig at det var af hensyn til væksten og produktionen og beskæftigelsen – med, hvad det faktisk var for uddannelsespladser, han foreslog; de havde nemlig som vigtigste virkning, at nogle flere børn kunne blive passet af uddannede pædagoger frem for af ikkeuddannede pædagoger.

Tilsvarende kan jeg huske, at jeg blev lidt chokeret, da jeg opdagede, at det er en utrolig ringe del af de forskeruddannede, som overhovedet kommer i berøring med den udlandskonkurrerende del af dansk erhvervsliv; det er vist omkring en tiendedel. Nu ved jeg godt, at mange af dem, som bliver forskere og undervisere på uddannelsesstederne, derved indirekte kommer i berøring med dansk erhvervsliv, men det er alligevel næsten tragisk så få af de gode hoveder, som vi giver den allerbedste uddannelse, der ender i de virksomheder, som for alvor skal hævde dansk kvalitet over for udlandet.

Det var jo derfor, vi fik erhvervsforskeruddannelsen, men den er desværre i klemme, kan jeg forstå, skåret ned, påstår man. Den hører ikke under forskningsministerens ministerium, men alligevel synes jeg, at forskningsministeren skulle tage fat i den sag. Regeringen har vel et forskningsudvalg – og hvis ikke, så bør man have et – hvor ministeren kan slå de kolleger oven i hovedet, som foretager handlinger, der er til skade for det samlede forskningsbillede her i landet. Hvis der er noget, der bør fremmes, måske ligefrem fordobles, så er det erhvervsforskeruddannelsen, for det er det svage led.

Med hensyn til den offentlige forskning synes jeg, det er prisværdigt, at vi nu har fået en debat både om forekomsten af nulforskere og forekomsten af nepotisme i forbindelse med besættelse af forskerstillinger. Den slags debatter skal forskningsverdenen byde velkommen, for det kan kun give hele det øvrige samfund det indtryk, at man er klar til en åben debat, at man intet har at skjule. Der er ingen fare for, at samfundet bliver mindre forskningsvenligt af, at man også får lidt snavset undertøj hængt til tørre; det kan kun være til gavn for forskningen. Det værste, man kan gø-

[Bertel Haarder]

re, er som en af universitetsrektorerne at bedyre, at »her på mit universitet forsker alle, og vi har ingen nepotisme«. Det er det dumme, man kan sige, for derved kan alle jo sige sig selv, at det ikke passer, i hvert fald ikke, hvis det er et rimelig stort universitet – og det er det.

Og da jeg nu er i gang med at pirke i nogle af de ømme sager, så synes jeg, at vi trænger til nogle omkostning-nytte-undersøgelser – cost-benefit-undersøgelser, som det hedder på engelsk – bl.a. af Danmarks deltagelse i det internationale forsknings samarbejde. Jeg læste her i sommer, at det danske udbytte af CERN nu skulle være blevet mindre end nogen sinde, og at man selv i den danske forskningsverden begynder at stille spørgsmål ved, om vi får tilstrækkeligt ud af vor deltagelse i CERN. Det koster jo kolossale beløb, og det er næsten minimalt, hvad vi får ud af det.

Jeg vil opfordre ministeren til at slå i bordet og sige, at enten skal vi have langt mere ud af det medlemskontingent, vi dér betaler, eller også må vi opgive vor deltagelse i det. Vi får for lidt for de penge. Jeg erkender blankt, at det gjorde vi også i min ministertid, men jeg kan altså forstå, at det nu er om muligt endnu ringere, end det har været i de foregående år med hensyn til dansk udbytte af disse bevillinger.

Jeg kan huske, at da vi diskuterede, om vi skulle med i det store, nye teleskop, var svaret fra Forskningsrådet meget klogt, at hvis vi ikke fik øget deltagelsen i den slags aktiviteter, skulle vi slet ikke med i det nye teleskop. Det førte til, at vi fik øget deltagelsen, og vi kom med. Det kan være, at det er det samme, vi har brug for i forhold til CERN; jeg synes i hvert fald ikke, vi får nok for de penge, vi bruger i dag.

Ministeren skal have stor tak, fordi han har nedsat et udvalg om patentering og forretningsmæssig udnyttelse af forskningens resultater. Jeg håber inderligt, at det nye udvalg kan komme med gode ideer.

Jeg ville ønske, at udvalget også ville tage spørgsmålet op om mangelen på iværksættere inden for dansk forskning. Er det rigtigt – hvad en undersøgelse antydede – at det kun er en enkelt procent af de studerende på Danmarks Tekniske Højskole, der går med forestillinger om at blive selvstændige iværksættere? Hvis det er rigtigt, bør alarmklokkerne ringe meget højt, og så bør det føre til dybe overvejelser

både på ingeniøruddannelsesstederne og i Forsknings- og Teknologiministeriet. Nu får ingeniøruddannelserne jo nogle store ekstrabeløb, og de skal forhåbentlig ikke bare spredes tyndt ud, så alle kan føle sig trygge; de skal forhåbentlig bruges til noget målrettet. Der er forhåbentlig noget, man vil med de ekstra penge, som jeg godt kan unde institutionerne, men som man jo ikke får tilstrækkeligt for, hvis ikke man knytter nogle krav til dem.

Og hvad med at sætte iværksættersagen på dagsordenen? Jeg var glad for, at også den socialdemokratiske ordfører nævnte det tema. Jeg var helt overrasket over det, men tak for det!

Jeg synes, det er en mangel, at ministerens kommende store projekt, det nye biocenter, slet ikke bliver nævnt. Hvordan kan man komme med en redegørelse til Folketinget, når det eneste nye, der overhovedet er at sige i hele ministerens embedsperiode, ikke er nævnt? Jeg kan godt se, at man skal være beskeden over for dem, som nu skal spørge os om disse ting, men jeg har da læst en hel side i en avis. Hvorfor kunne man så ikke ofre bare et par linjer til Folketinget, når man kan ofre det på avislæsere? Så det synes jeg vi skulle have haft noget med om.

Jeg synes i det hele taget, at der er adskilligt i Det Forskningspolitiske Råds problemkataloger, der er afleveret gennem de seneste år, som godt kunne være taget op, og jeg vil sige til ministeren, at disse problemkataloger fra landets højeste ekspertise inden for forskning jo giver en forskningsminister en oplagt lejlighed til at svinge pilsken over ministerkolleger – måske i visse tilfælde inklusive finansministeren – fordi der er så meget, som ikke er gjort, og som en forskningsminister med stor fordel kan tage op.

Med disse ord vil jeg lykønske forskningsministeren med svendestykket og ønske ham godt arbejde.

(Kort bemærkning).

Sonja Mikkelsen (S):

Det, der kalder mig på talerstolen, er hr. Bertel Haarders beklagelse over, at erhvervsforskerordningen skulle være nedskåret i 1994. Det var jo sådan i 1993 – hvilket vi jo har et forlig om på finansloven – at erhvervsforsker-

[Sonja Mikkelsen]

ordningen blev styrket med 10 mio. kr. Da man så lavede det første udkast til finanslovsforslaget for 1994, blev det fremsat uændret i forhold til det oprindelige udgangspunkt for 1993 på dette område, men regeringen har jo heldigvis selv taget initiativ til at øge bevillingen igen. Så der vil foreligge et ændringsforslag til finansloven i den kommende uge, så vi får en fortsættelse på det højere 1993-niveau også i 1994. Det gjorde jeg også opmærksom på i mit indlæg, men det er muligt, at budskabet fra min side er kikset. Det er i hvert fald noget, som vi også i Socialdemokratiet har været opmærksomme på, og som vi er meget optaget af: at den ordning ikke reduceres igen.

Hr. Bertel Haarder beklagede også, at der er alt for få unge med en forskeruddannelsesbaggrund, der ender i eksportvirksomhederne. Jeg ved ikke, om ordet »ender« skulle tages bogstaveligt, men det er vel ikke så vigtigt, hvor folk ender deres aktive liv i erhvervslivet eller på arbejdsmarkedet i det hele taget. Det vigtige er vel, at der fra tid til anden sker et skift i jobbene mellem forskningsinstitutionerne og erhvervslivet, sådan at der i løbet af livet kommer en vekselvirkning, og at man også ad den vej får styrket formidlingen af forskningsresultater fra vore offentlige forskningsinstitutioner og omvendt får den inspiration, der skal til for erhvervslivet, for at det også kan befrugte vore forskningsinstitutioner. Her tror jeg det er vigtigt, at man lægger vægt på mere åbenhed fra de offentlige forskningsinstitutioners side og lægger vægt på de formidlingsinitiativer, som også er nævnt i redegørelsen.

Jeg vil godt spørge hr. Bertel Haarder, om det ikke også er hr. Bertel Haarders opfattelse, at disse formidlingsinitiativer kan virke i den retning, som hr. Bertel Haarder efterspørger.

Rahbæk Møller (SF):

Regeringens forskningsredegørelse er på mange måder sympatisk. Det er svært at finde sætninger at være uenig i.

Der er dog især én mangel i redegørelsen. Ordet kvalitet er stort set ikke nævnt, og i hvert fald er enhver betragtning om, at noget er bedre end andet, og at nogle mekanismer fremmer kvalitet bedre end andre, helt fraværende. Det er en væsentlig mangel. Hvis vi havde midler til at fremme alt, gjorde det ikke så meget; men redegørelsen lover ikke flere penge, og reali-

stisk set får vi ikke nogen sinde så mange penge, at vi ikke skal prioritere. Derfor kommer vi ikke uden om en kvalitetsdiskussion.

Jeg vil tage udgangspunkt i de overordnede prioriteringer, som regeringen fremlægger. Ifølge redegørelsen er de tre vigtigste mål for dansk forskningspolitik, at resultaterne af forskningen skal finde anvendelse i produktionen, at det administrative system skal forenkles, og at der skal lægges mere vægt på de etiske og sociale følgevirkninger af teknologien.

Hvad angår den første målsætning, bygger den på en primitiv opfattelse af sammenhængen mellem forskning og samfundsudvikling. Selv om vi holder os snært til erhvervslivets forhold, fremgår det netop af den udredning om erhvervslivets forhold, »Forskning og Udvikling«, som Det Forskningspolitiske Råd nylig har fremlagt, at der ikke findes en lineær sammenhæng, således at grundforskning fører til anvendt forskning, der igen fører til produktudvikling. Processerne er langt mere kaotiske og finder kun i undtagelsestilfælde sted inden for Danmarks grænser. Derfor er det vigtigste, at Danmark opretholder en forskning på internationalt niveau, så vore universiteter og andre forskningsinstitutioner hele tiden er i kontakt med de førende forskningsinstitutioner i verden og dermed rummer den bedste og nyeste ekspertise. Denne viden skal så formidles til resten af samfundet, herunder erhvervslivet. Den helt afgørende formidlingskilde er uddannelsen af kandidater og forskere. Det betyder ikke, at der ikke skal være andre kilder til formidlingen mellem forskningen og erhvervslivet; SF har aktivt støttet en række skridt hertil. Men formidlingen mellem forskningen og erhvervslivet er et sekundært mål.

Dette bringer mig videre til min næste indvending. Regeringen starter som beskrevet med at tale om formidlingen mellem forskningen og erhvervslivet. Derefter tales der om betydningen af humaniora og samfundsvidenskab. Det sker med et varmere ordvalg, end vi er vant til, men alligevel har det karakter af et appendiks, noget, man husker, når man har talt om det vigtigste, og så husker, at Danmark da vist også skal være en kulturnation. Denne tanke er helt forældet. Den tid er forbi, da samfundsudviklingen først og fremmest var identisk med produktudviklingen. Strukturer og samfundssystemer spiller mindst lige så stor en

[Rahbæk Møller]

rolle i det samfund, vi er på vej ind i. Derved øges betydningen af samfundsvidenskaberne.

Det er ikke hensigten med disse bemærkninger at undervurdere, at der er og altid vil være forskningsgrene, som vi alene opretholder af kulturelle grunde uden noget håb om en egentlig nyttevirkning i øvrigt. Det gælder i øvrigt også en række discipliner inden for naturvidenskab, måske vores medlemskab af CERN, som hr. Bertel Haarder nævnte. Men den traditionelle opdeling i hårde fag, som er vigtige for samfundets udvikling, og bløde fag, som man opretholder i den udstrækning, man synes man har råd til, er helt forældet. Det giver Danmark et problem:

Mens vi traditionelt har mange stærke miljøer inden for naturvidenskab, lægevidenskab og humaniora, er samfundsvidenskaberne traditionelt ikke et dansk styrkeområde. Eksempelvis kom der for nylig en opgørelse over internationale publikationer inden for samfundsvidenskaberne i de nordiske lande. Her indtog Danmark en solid bundplacering. Årsagen er både færre midler til samfundsforskning i Danmark og dårligere udnyttelse af de anvendte midler. Det er nødvendigt at understrege, at disse bemærkninger er gennemsnitsbetragtninger, og at der naturligvis findes områder inden for samfundsvidenskaberne, hvor Danmark er langt fremme. Jeg vil senere vende tilbage til sådan et område, men det er et problem, at Danmark som helhed er svagt kørende inden for områder, hvis betydning er hurtigt voksende. Løsningen på problemet er flere penge og større krav. Begge dele er nødvendige; vi kommer ingen vegne, hvis vi alene forsøger os med den ene del af miksturen.

Det bringer mig over til næste hovedtema i regeringens redegørelse: Organiseringen af forskningsfinansieringen. Denne del indeholder en række betragtninger, som jeg er ganske enig i og derfor ikke skal gentage. Men det centrale problem tager redegørelsen ikke fat i: Hvordan påvirker bevillingsstrukturen kvaliteten af forskningen? I efterhånden mange evalueringer af forskellige dele af dansk forskning er der et tema, der er begyndt at dukke op ved disse evalueringer: at markedsstyringen har taget overhånd.

Som det fremgår af redegørelsen, er der sket en udtynding af forskningsinstitutionernes grundbevillinger til fordel for bevillinger i di-

verse fonde og programmer. Det betyder, at alle institutioner er nødt til at få penge fra forskningsråd m.v. Det betyder også, at alle væsentlige institutioner retfærdigvis må være repræsenterede uanset kvalitet, men det betyder tillige, at det element af sund konkurrence, der var tanken med markedsstyringen, forsvinder og bliver til pamperi og en følgen med modestrømningerne. Vi ville have et langt bedre forskningssystem, hvis alle institutioner havde midler nok til at sikre en basal forskning for alle ansatte. Forskningsrådene ville så have færre midler, men til gengæld være frigjort fra forpligtelsen til at tilgodese alle. De kunne så koncentrere sig om at styrke de miljøer, som de fandt bedst, samt om at hjælpe enkeltstående forskere, som institutionerne ikke troede på, men som forskningsrådene gjorde. Disse forskningsråd skulle så ikke nødvendigvis være repræsentative, men samtidig have forskere, der havde dokumenteret, at de kunne forske på internationalt niveau.

Så når jeg endelig til det sidste tema: om teknologiens følgevirkninger. Det er et meget sympatisk afsnit. I det hele taget er det et sympatisk træk hos forsknings- og teknologiministeren, at han straks fra begyndelsen af sin gerning lagde megen vægt på denne side af sagen.

Redegørelsen indeholder en række beskrivelser af især politiske initiativer på det etiske område. Men der mangler en konstatering af, at vi faktisk havde et stærkt forskningsmiljø i Danmark på grænsefladen mellem samfund og teknologi. Det er netop et af eksemplerne på, at på trods af mine tidligere bemærkninger om samfundsvidenskabernes kvalitet er situationen langt fra håbløs. Her havde vi et miljø eller rettere sagt flere miljøer, som var enestående i international sammenhæng. Jeg brugte datid, og det skyldes, at disse miljøer stort set ikke eksisterer mere. Pengene er forsvundet, og da institutionerne selv kun har beskedne midler til at fastholde en aktivitet og forskere jo også er en slags mennesker, der skal betale deres husleje, er de fleste af forskerne gået over til andre emner.

Jeg skal derfor opfordre ministeren til at følge sin store interesse for teknologiens konsekvenser ved at sørge for, at der er forskningsmidler til rådighed på området. Som allerede nævnt bør midlerne ledsages af krav om international publicering. Jeg ser ingen grund til at

[Rahbæk Møller]

berøve verdenssamfundet denne viden, og erfaringsmæssigt vil forskerne kun blive stærkere af at skulle begå sig på internationalt plan.

Tiden tillader mig ikke at kommentere alle dele af redegørelsen. Jeg vil dog sige et par ord om den lave andel af kvinder i faste forskerstilling. Jeg er glad for, at regeringen tager dette problem alvorligt. Samtidig er jeg dog nødt til at sige, at vi ikke kan blive ved med at se tiden an, således som regeringen tilsyneladende lægger op til. Der er brug for handling.

Afslutningsvis skal jeg kommentere en tanke, der jævnligt dukker op, nemlig tanken om at skabe kvalitet ved at bygge et hus og putte alle de bedste forskere på området ind i det. Det er en model, vi kender fra det hedengangne Sovjetunionen, og som alle de østeuropæiske lande nu er ved at vikle sig ud af. Ikke desto mindre dukker ideen jævnligt op i Vesteuropa. Kvalitet skabes ikke ved at bygge huse og samle allerede etablerede forskere. Forskning er en kaotisk proces, der udføres af mennesker. Alt afhænger af deres ideer og mulighederne for at virkeliggøre deres ideer. Derfor er det centrale i kvalitetsdebatten at sikre, at det hele tiden er de bedste ideer, der fremmes. Her må vi huske, at videnskabelige ideer som regel ifølge sagens natur er i opposition til det bestående. Derfor er det centrale her, at de, der rundt omkring på institutionerne og i forskningsrådene træffer beslutninger om, hvilke mennesker og ideer der skal have chancen, har viden og format nok til at fremme det mest nykabende.

Derfor skal forskningen ikke koncentreres for meget. Der er mindstestørrelser for slagkraftige miljøer. Men man må ikke overdrive stordriftsfordelen så meget, at pluralismen forsvinder. En sådan tilgang af forskere er besværligere end blot at bygge et hus, og denne er nødvendig, hvis vi skal have mere og bedre forskning for skatteydernes penge.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Fru Kirsten Madsen har ordet for en kort bemærkning.

(Kort bemærkning.)

Kirsten Madsen (FP):

Det drejer sig om hr. Rahbæk Møllers nødråb om flere penge til forskningen. I den forbindelse vil jeg blot sige, at man jo kunne følge

Fremskridtspartiets model med en højere grad af privatisering efter grundforskningen.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Og så er det fru Kirsten Madsen i talerrækken.

Kirsten Madsen (FP):

Regeringen lægger ud med en redegørelse, der er utrolig ambitiøs, og det vil blive interessant at høre nærmere om, hvordan man har tænkt sig at realisere disse ambitioner, og hvordan man havde tænkt sig den videre finansiering. Der lægges op til, at forsknings- og teknologipolitikken vil sætte ind på tre overordnede områder i de kommende års forskningsudvikling. Det lyder besnærende, at den første opgave er »at sikre, at resultaterne af dansk forskning i videst muligt omfang finder anvendelse i samfundets produktion med henblik på at styrke beskæftigelsen.«

Den anden opgave for forskningspolitikken er i regeringens terminologi: »at skabe et administrativt system, der belaster den enkelte forsker mindst muligt.«

Regeringen argumenterer for at bevare det flerstrengede bevillingssystem. Dog må der ifølge regeringen samtidig ske en forenkling af systemet i form af mere ensartede regler. Det skal ifølge regeringen lette livet for bevillingsmodtagerne og nedsætte faren for overbureaukratisering samt medvirke til at forbedre koordinationsmulighederne.

Og den tredje opgave – som er hovedopgaven – er, at forsknings- og teknologipolitikken skal »tage fat i det dilemma, der eksisterer mellem nødvendigheden af forskning og teknologiudvikling og . . . de etiske og sociale følger af udviklingen.«

Det er virkelig store ord!

Alle ved, at vi har brug for grundforskning. Når det er sagt, må man tage realiteterne i betragtning, og realiteterne er, at der er brug for resultater i forskningen. Ellers er der sandelig ingen muligheder for at anvende forskningen i samfundets produktion med henblik på at styrke beskæftigelsen.

Derfor har Fremskridtspartiet tidligere foreslået, at erhvervslivet skulle have mulighed for at afskrive 125 pct. af de udgifter, der er forbundet med afholdte forskningsudgifter. Til gengæld skulle virksomhederne ikke have

[Kirsten Madsen]

forskningsstøtte over skatteydermidler, hvor projekterne derfor skal godkendes. Det giver langt bedre muligheder, at virksomheden er helt frit stillet og selv kan bestemme, hvilke forskningsprojekter der skal afholdes. Dermed får virksomhederne også selv alle de fordele og risici, der er forbundet hermed. At dette kan være en endog meget favorabel model, kan man se ved at kaste et blik på medicinalindustrien, der i dag er en guldgrube. Medicinalindustrien ville sagtens have kunnet undvære skatteyderbetalt støtte, især med de priser, den tager for sine forskningsresultater.

Det har været resultatorienterede forskningsopgaver, der i vid udstrækning har lagt guldægge.

Hvorfor tror man, at det forholder sig anderledes på andre felter, hvor der er brug for forskning?

Af OECD er Danmark blevet kritiseret for den spredte forskning, altså uden mål, og for ledelsen af denne forskning. Det er uheldigt, at hvert ministerium skal have hver sin forskning. Forskning bør koordineres mere, og en række forskningsaktiviteter bør helt udgå eller indskrænkes væsentligt – præcis som nogle af vore forskningsinstitutters ledere selv har peget på – f.eks. ved selektering af forskningen.

Jeg er enig med regeringen i udtalelsen om, at forskningens resultater skal udnyttes. Jeg er bare ikke enig i, at skatteyderne skal finansiere andet end grundforskningen.

Jeg er også enig i, at dansk erhvervslivs forskning skal have adgang til databaser, der giver et fuldstændigt overblik over den danske forskning, der er skatteyderfinansieret; men jeg mener, at det, det koster at bruge disse databasers oplysninger, skal finansieres af det private erhvervsliv, der får fortjenesten af den resultatgivende forskning. Derfor skal erhvervslivet også være risikovilligt, men naturligvis efter den førnævnte Fremskridtsmodel, der giver mulighed for at afskrive 125 pct. af forskningsudgifterne.

Jeg vil da lige nævne, at ordningen med afskrivning af de 125 pct. allerede er indført for virksomheders deltagelse i internationale forskningsprogrammer, f.eks. ESPRIT, og det virker glimrende.

I redegørelsen nævnes, at det juridiske og praktiske grundlag for kommerciel udnyttelse af offentligt ansatte forskeres forskningsresultater skal afdækkes. Det er jeg helt enig i. Efter min mening må der her gælde de samme regler, som gælder for firmaansatte forskere, nemlig at det firma, der betaler for de enkelte forskeres forskning, også har rettighederne til den forskning og de resultater, som firmaet har betalt for.

Naturligvis bør de offentligt ansatte forskere have de samme juridiske forhold. Sagt på en anden måde: Når skatteyderne betaler for disse forskere, må det være selvklart, at det er skatteyderne, der med nedsættelse af skatterne får den økonomiske fordel af de opnåede kommercielle rettigheder til succesrig forskning. Men som før nævnt vil jeg foretrække Fremskridtsmodellen; den vil skabe dynamik.

Hvorvidt den danske indsats inden for fødevareteknologi skal fastholdes, fordi det er en dansk styrkeposition, må blive erhvervslivets egen afgørelse, da det efter Fremskridtspartiets mening ikke er et skatteyderprojekt, men må betragtes som et kommercielt projekt.

Ligeledes må det strategiske miljøforskningsprogram gøres til et kommercielt område. Der er penge i miljø, også internationalt.

Hvorvidt placeringen af Det Europæiske Miljøagentur i Danmark vil medvirke til en yderligere styrkelse af Danmarks stærke position på området, vil vise sig. Det kommer noget an på, hvordan ledelsen bliver i dette land.

Med hensyn til den danske deltagelse i internationalt forskningssamarbejde vil det være naturligt, at der også her ses på det juridiske og praktiske grundlag for kommerciel udnyttelse af offentligt ansatte forskeres forskningsresultater. Her må de føromtalte forhold give skatteyderne skattelettelser, hvis der opnås resultater. Det må være en naturlig konsekvens af at give grundforskningen støtte. Naturligvis vil den firmabetalte forskning ikke bliver berørt. De samme forhold gælder naturligvis for forskningssamarbejde i Europaunionen, som vi er blevet en delmængde af ved sidste folkeafstemning i Danmark. Det er der mange der glemmer indimellem.

Indsatsen til sikring af den videnskabelige og teknologiske kompetence i østeuropæiske lande skal selvfølgelig betales kommercielt, da vi ellers som filantropi sælger ud af Danmarks muligheder for eksport af knowhow. Men det kan da overvejes, hvorvidt den skatteyderfinansierede grundforskningens resultater kan yde

[Kirsten Madsen]

et bidrag til reformbevægelserne og samtidig give mulighed for mere varierede samarbejdsrelationer med Østeuropa.

Langt hen ad vejen er jeg positiv over for, at de teknologiske landvindinger skal sammenholdes med samfundets grundlæggende værdier, og at der må lægges vægt på menneskets værdighed, samt at forskning og anvendelse af ny teknologi må foregå på et etisk holdbart grundlag såvel inden for grundforskning som inden for anvendt forskning og de teknologiske landvindinger.

Regeringens idé om, at forsknings- og teknologipolitik skal bidrage til at sikre en international konkurrenceevne samt til at fastholde det danske velfærdssamfund og forsøge at opnå en høj beskæftigelse, kan jeg kun sympatisere med. Det kræver til gengæld også, at erhvervslivet er investeringsorienteret i know-how, således at finansieringen ikke giver endnu en forhøjelse af skattetrykket og dermed er konkurrenceforvridende for det private danske erhvervsliv, der i virkeligheden er den egentlige betaler af hele det danske velfærdssamfund.

Addi Andersen (CD):

Danmark skal blive verdensmester i at formidle og udnytte den eksisterende viden! Det er et ambitiøst projekt, som kun kan opfyldes i et land, hvor de nødvendige rammebetingelser i øvrigt er i orden. F.eks. skal vores uddannelsessystem også have et kvalitetsniveau, der siger sparto til, hvad vore konkurrenter i udlandet kan præstere. Disse ting har CD altid sagt, og vi glæder os over, at redegørelsen i hvert fald ikke taler halvhjertet og kun sigter mod middelmådighed som det mål, vi nok må nøjes med.

Redegørelsen, som jeg skal huske at takke ministeren for, er ikke en opremsning af konkrete initiativer til umiddelbar udmøntning i lovgivning, men en nyttig landskabsbeskrivelse af dansk forskning med måludpegning af de krav og hensyn, der skal honoreres, hvis det politiske budskab skal virkeliggøres. Det finder vi befriende i CD, fordi det inviterer alle partier til at være med i en fordomsfri debat. Så får vi de holdbare løsninger. Det ligger klart fra starten, at det er erhvervsrelevansen, der har topprioritet – rammet ind af samfundsforskning og kraftig understregning af etik. Det ligger fast.

Jeg synes, det er på sin plads her at strejfe, at der jo ikke skal startes på bar bund med store holdningsændringer. Jorden er faktisk gødet for de mange hensyn, der er opsamlet i redegørelsen.

I begyndelsen af 1980'erne skulle man have afmonteret en aldersmæssig forskerpukkel ved universiteterne, og forskerrekutteringsplanen vakte megen støj, da den kom. Modernisering og effektivisering var nye begreber, der trængte frem overalt. Tornerosesøvn var det slut med. Danmarks plads i international sammenhæng blev helt politisk nærværende. Der skulle tilføres nyt blod i forskerkredse, ikke blot af egen avl, men også udefra, og det hjalp senere nye, gunstige skatteregler med til. Alt sammen for at vi kunne arbejde os frem mod første række. Der skulle evalueres, der skulle styr på tingene, ledelsesbegrebet skulle genfødes politisk, som vi nu f.eks. har set det ske med de nye styrelsesregler i lov om universiteter og højere læreanstalter. Der er blevet etableret forskerparker, vi deltager i EU's forskningsprojekter, osv. osv. Jo, vejen er banet. Tidsånden og situationen med alle de ændringer, der sker i verden nær på og fjernet fra Danmark er sådan, at det ligger nærmere, end det længe har gjort at kunne se nødvendigheden af visioner og tro på deres virkeliggørelse.

Dansk forskningsindsats ligger ikke i ruiner, og målt med en økonomisk målestok i forhold til bruttonationalproduktet og sammenlignet med andre lande, hvor Danmark jo ikke ligger højt, er det egentlig ganske flot, at dansk forskning har så pænt et internationalt omdømme. Der er sågar områder, hvor vi ligger fantastisk højt og næsten er verdensmestre. Jeg behøver bare at nævne miljøområdet.

Men der er ting, der skal ændres og gøres bedre og mere rationelt, for vi skal have mere nytte ud af forskningens resultater. Det betyder, at regeringens forsknings- og teknologipolitik skal ses i forlængelse af regeringens erhvervspolitik. Derfor skal der satses på hurtig og effektiv formidling af den nyeste viden, og der skal etableres et velfungerende samspil mellem den offentlige sektor og erhvervslivet.

Det sidste er der allerede taget hul på med de initiativer, der ligger i Erhvervsredgørelsen 1993 vedrørende udviklingselskaber og udviklingskontrakter. Der skal satses på de velkendte styrkepositioner, men vækstmulighe-

[Addl Andersen]

derne i de mange små og mellemstore virksomheder skal dyrkes, så disses initiativlyst ikke bliver kvalt i bureaukrati og besvær med at finde rundt i indviklede regler.

Med hensyn til kommerciel udnyttelse af de forskningsresultater, der kommer fra offentligt ansattes forskning, vil jeg gerne rejse et spørgsmål til ministeren om, hvad regeringen eventuelt har på tegnebrættet her. Redegørelsen nævner det juridiske og praktiske grundlag, men er det nok? Og er det en patentering af nye opdagelser, man forestiller sig?

Der ligger i hele redegørelsen en opprioritering af den direkte vækstfremmende forsknings- og udviklingsindsats, og vi er i CD helt enige i disse ting.

Men jeg vil også gerne understrege den vægt, vi lægger på, at den frie grundforskning får den plads i landskabet, der rettelig tilkommer den. Det er den langsigtede forskning, hvis resultater man aldrig kender på forhånd, der skal føde den målrettede og anvendte forskning og udvikling. Det er herfra, de geniale landvindinger skal komme, som senere kan give øget materiel velstand, men ikke alene derfor.

De humanistiske områder og samfundsvidenskaberne har altid haft en fremtrædende plads i CD's holdning til forskningen. Men denne redegørelse går et skridt videre og inddrager de etiske og sociale følgevirkninger af forsknings- og teknologipolitiken som noget helt nyt i forhold til forskningens traditionelle forestillingsverden.

Det vil jeg meget gerne kvittere for på CD's vegne. Når intellektets formåen bringer udviklingen af sted i tigerspring, er det overordentlig vigtigt, at hjertet så at sige får en chance for at følge med. En etisk debat skal ikke alene dreje sig om velkendte ting inden for genteknologi og bioteknologi. Det skal være en meget bredere debat, som f.eks. også handler om de farer og muligheder, der er på computerområdet. Der er jo ikke alene tale om ny teknologi, der er til åbenlys gavn; det drejer sig også om ting som disse nye computerspil, der vil vende op og ned på vores virkelighedsopfattelse. Hvad gør de ved vores og vores børns opfattelse af os selv og verden? Her vil jeg spørge ministeren om, hvilke tanker regeringen gør sig i den forbindelse.

Redegørelsen omtaler, at menneskelig arbejdskraft i de fleste OECD-lande antages at udgøre to tredjedele af produktionspotentialet. Også af hensyn hertil er det vigtigt at fastholde disse etiske og sociale forhold. Men derudover omtales ændring af menneskets funktioner som følge af alder som et vigtigt forskningsobjekt, der skal styrkes. Det vil kunne få stor betydning på mange områder, og man er i fuld gang i flere lande. I et interview til Politiken den 30. november siger forskningsministeren:

»Forskningskulturen i Danmark går ud på at forstå forskningsmiljøet med alle dets små cigarkasser. Jeg kunne godt tænke mig, at det i højere grad gik ud på at lave god forskning.«

Det er faktisk en glimrende karakteristik af hovedbudskabet i denne redegørelse. Det kræver så også, at det nødvendige antal forskere på højt niveau er til stede, og derfor synes jeg, det er værd at nævne her til slut, at regeringen nu har besluttet at sætte penge af til yderligere 200 Ph.D.-studerende i 1994.

Elisabeth Arnold (RV):

Det Radikale Venstre synes, det er et godt, seriøst og grundigt analyse- og kortlægningsarbejde, der præger denne redegørelse. Flere af de personer, der i offentligheden har udtalt sig om redegørelsen førend i dag – også flere af de avislederskribenter, der har udtalt sig – har sagt, at de mangler konkrete nyskabelser i redegørelsen. Men jeg tror, man skal se redegørelsen som et led i en føljeton, som en del af en proces.

Det er jo sådan, at vi her i Folketinget har haft tradition for at have meget brede flertal omkring forskningspolitikken. Vi har haft brede flertal omkring de love, der er blevet vedtaget i de sidste mange år, og derfor kan man ikke forvente, at der pludselig kommer en fundamentalt anderledes linje, blot fordi der skiftes regering. Det vil stort set være det samme flertal, der stadig væk skal stå for den forskningspolitik, der præger Folketinget.

Derfor synes jeg, man skal se denne redegørelse som en fortsættelse af tidligere redegørelser og samtidig som en forløber for kommende redegørelser, som en kommentar til analyser fra organisationer og internationale kontorer og som opfølgning på de anbefalinger og rapporter, vi har fået bl.a. fra Forskningspolitisk

[Ellisabeth Arnold]

Råd – det råd, som jo netop er nedsat for at rådgive Folketinget, og hvis rapporter vi alle læser med stor interesse, og hvis anbefalinger vi prøver at følge.

Fra den fortsatte roman om de gradvise forbedringer vil jeg nævne et par områder, som jeg synes er værd at hæfte sig ved.

For det første er der et afsnit i redegørelsen om det offentlige forskningspersonales situation. Det er klart, at der er blevet flere offentligt ansatte forskere i den sidste 10-års-periode, men de er ofte ansat på bevillinger uden for basisbevillingerne, og de har det sværere, fordi de har anderledes forpligtelser. Og de, der er tilbage, og som er ansat på basisbevillingerne, har mere at rende om, fordi der er kommet mange flere studenter, end der er kommet bevillinger. Det betyder, at de offentligt ansatte forskere er blevet klemt og har en anden struktur i deres sammensætning, end de havde tidligere.

Det skulle der forhåbentlig rådes bod på, efterhånden som basisbevillingerne bliver styrket og der bliver mere stabilitet over basisbevillingerne, og jeg vil i den forbindelse også fremhæve den flerårsaftale, som sidste år blev indgået mellem den tidligere regering og et antal partier her i Folketinget om at skaffe stabilitet i planlægningshorisonten på universiteterne.

Også alderssammensætningen blandt de offentlige forskere er genstand for en udmærket analyse. Her vil det også være på sin plads at nævne, at det ikke er sådan, at vi pludselig opdager, at alderssammensætningen er skæv; det har vi vidst i nogen tid. Vi har modtaget en del analyser, og vi har også prøvet at udtænke, hvilke tiltag der kunne hjælpe på dette fænomen.

Det viser sig, at selve alderssammensætningen måske ikke er så forfærdelig skæv, men at ansættelsesformen, som de offentligt ansatte forskere har, er meget præget af, på hvilket tidspunkt de kom ind i systemet. Det er vort håb, at forskeruddannelsesreformen, som jo netop er trådt i kraft, efterhånden vil hjælpe på de offentligt ansatte forskeres aldersprofil, sådan at den typiske alder for, hvornår man kan afslutte sin Ph.D.-grad, falder fra engang i fyrerne og helt ned mod de 30 år. Det er i hvert fald en forventning, som også de personer, som evaluerer systemerne, har, og som de deler med os.

En tredje ting, som kan nævnes om de offentlige forskere, er, at deres mobilitet er ret ringe. Det gælder især på sektorforskningsinstitutionerne. Mobiliteten bliver nævnt som værende 5 pct., og det siger man er en betydelig mobilitet. Jeg ved ikke, om det er en betydelig mobilitet. Mig forekommer den ikke at være specielt stor. Mig forekommer den at være meget ringe, og derfor bør den i virkeligheden være betydelig større. Forhåbentlig kan vi få en ny stillingsstruktur på sektorforskningsinstitutionerne i løbet af en kommende periode. I hvert fald er det givet, at den ny stillingsstruktur, som er forhandlet på plads i forbindelse med forskeruddannelsesreformen sidste år, formentlig vil hjælpe til en større mobilitet blandt de offentligt ansatte forskere.

Så på den måde er der altså allerede gennem den lovgivning, som er tilvejebragt inden for det sidste par år, lagt nogle sigtelinjer ud, som forhåbentlig skal rette op på nogle af de skævheder, som allerede har været kendt et stykke tid, og som også stadig væk præger det danske forskningslandskab.

Et andet område, som også er nævnt i redegørelsen, og som har problemets præg, er den vanskelige planlægningshorisont. Jeg har nævnt flerårsaftalen som noget, der skulle hjælpe på dette. Jeg vil også nævne universitetsloven, som også er trådt i kraft her i 1993, og som er blevet til blandt et stort antal partier her i Folketinget efter langvarigt analysearbejde og et langvarigt, vedvarende pres f.eks. fra Forskningspolitisk Råd om at få ændret universiteternes styrelseslov, sådan at den blev mere selvstyreorienteret, og så det blev lettere at træffe beslutninger.

Det mener vi fra radikal side er bragt til veje nu, og vi mener faktisk også, at de første erfaringer med den nye universitetslov allerede vil kunne aflæses nu. Også her vil øgede basisbevillinger eller øget vækst på basisbevillingerne kunne hjælpe den vanskelige planlægningssituation.

Når talen er om de mange cigarkasser, kommer vi meget hurtigt videre til beskrivelserne af sektorforskningen og de vanskeligheder, der er dér. Det er påpeget af mange lederskribenter i forbindelse med denne forskningsredegørelse, at der er op til 17 ministerier, som har hver deres forskningsbudget og altså hver deres cigarkasse, som de råder over, og hver deres

[Ellsabeth Arnold]

forskningsstrategi, hvis de overhovedet er kommet så vidt, at de har en sådan.

Det er jo ikke noget nyt, at sektorforskningen er præget af, at der er mange ministerier, der har hver deres område, som de hersker fuldt og uindskrænket over. Jeg vil ikke bebrejde den nuværende forsknings- og teknologiminister, at han ikke er kommet med nogen løsninger på sektorforskningens problemer og på de mange cigarkasser. Det er faktisk et meget stort problem, som ingen tidligere ministre i hvert fald i den tid, jeg kan huske, for alvor har haft mulighed for at bløde op på.

Forhåbentlig kan den OECD-rapport, som er blevet bestilt, anvise nogle veje til at opbløde disse problemer eller i hvert fald analysere problemet så nøje og påpege vanskelighederne ved et sådant system så tydeligt, at ingen ministre, som har deres eget forskningsområde, fremover med nogen ret kan undslå sig for at gå ind i reelle forhandlinger om at få ændret på systemet.

For det er jo det, der er sagen. Den stakkels forskningsminister, hvem det end måtte være, har meget vanskeligt ved at ændre på disse forhold, fordi der er en betydelig ressortchauvinisme, for at sige det med et lidt indpakket ord. Det er svært for ministre at fragive områder, hvor de hersker fuldt og enevældigt, til andre ministre, som måske havde andre ideer om, hvordan pengene skulle bruges, end de selv havde.

Vi afventer derfor OECD's analysearbejde med stor spænding, og vi vil gerne tilsige forskningsministeren stor velvilje og stor handlekraft med hensyn til at føre de eventuelle anbefalinger ud i virkeligheden, som OECD måtte komme med.

Jeg vil også nævne den lave patenteringsgrad, som det offentlige forskningssystem desværre er præget af. Jeg synes, det er udmærket, at der er blevet nedsat et udvalg, men jeg vil også gerne sige, at vi sikkert kan få yderligere ideer til, hvordan vi kan øge den lave patenteringsgrad inden for det offentlige system. Det kunne f.eks. være lidt mere konkurrencepræg i forhold til, hvilke institutter der kan komme med flest patenter. Lidt mere offentlighed. Måske lidt flere prisuddelinger, som kan gøre det mere attraktivt for offentligt ansatte forskere at deltage i kapløbet om at gøre sig bemærket i dette meget, meget hæderværdige felt.

Til sidst vil jeg rose ministeren for et par ting i redegørelsen, som er nye i forhold til tidligere redegørelser.

For det første synes jeg, det er rart at høre, at grundtonen er positiv over for den brede, almene grundforskning. Ingen eliteforskning, ingen god, effektiv erhvervsforskning uden en god basisforskning, som rekrutterer dygtige forskere, som er opøvet i de basale discipliner, der må være forskningens særkende. Det synes jeg er godt, og det er en forskel fra tidligere.

Der er også lagt op til nye indsatsområder. Der er ganske vist kun nævnt et enkelt område, nemlig ældre- og handicapområdet, men vi kan fra radikal side godt supplere med yderligere områder, måske aktualiseret meget af nogle af de ting, der er sket i det danske samfund inden for det sidste par måneder. Det er f.eks. områder som kriminalitetsforebyggelse, ungdomskultur og andre ting, som har præget vores samfund i det sidste stykke tid, og hvor vi i virkeligheden står temmelig meget på bar bund med hensyn til, hvad vi skal gøre for at forebygge disse ulykkelige voldsepisoder og disse tendenser i samfundet.

Også områder som indvandrerkultur, indvandrerens integration i Danmark, var måske områder, som skulle have noget mere bevågenhed. Det er også områder, hvor vi har voldsomme diskussioner i samfundet, men hvor vi ikke altid forstår at finde de rigtige løsningsmuligheder.

Til slut vil jeg gerne complimentere ministeren for det afsnit om etik, som står sidst i redegørelsen; det er faktisk enestående. Det er meget vigtigt, at vi tager dette dybt alvorligt, ikke blot når det drejer sig om indholdet i forskningen – altså det etiske indhold i forskningen, i hvilket omfang man nu bevæger sig ud på områder, hvor man i virkeligheden kan risikere at komme i konflikt med nogle helt fundamentale, basale synspunkter i vores livsopfattelse – men også i spørgsmålet om den form, som forskerne bruger, når de offentliggør deres resultater. Der er også en forskeretik, som vi skal værne om, og som vi gøre ret i at holde debatten i live om.

Så derfor til sidst: Ros til ministeren. Offentligheden har givet ministeren karakteren 9 for denne redegørelse. Jeg vil gerne supplere den med en pil opad.

Forsknings- og teknologiministeren (Svend Bergstein):

Jeg vil gerne allerførst takke for den overvejende positive modtagelse, som redegørelsen Forsknings- og teknologipolitik 93 har fået fra ordførerne i dag. Der er fremført mange konstruktive bemærkninger, som vil blive inddraget i det videre arbejde.

Jeg vil kommentere forskellige synspunkter, men det vil føre for vidt at forsøge at besvare samtlige spørgsmål. Mange af spørgsmålene finder jeg det mere naturligt, at vi drøfter nærmere i Folketingets Forskningsudvalg.

De fremførte synspunkter bekræfter mig i opfattelsen af, at der er en ganske bred enighed om, hvad forskning og udvikling egentlig er, og at det i øvrigt er centrale elementer, når talen falder på, hvad der kan styrke Danmarks velstand og borgernes velfærd.

At der er en forholdsvis stor enighed om hovedtrækkene i forsknings- og teknologipolitikken, finder jeg ikke mindst er vigtigt, fordi netop forskning og teknologiudvikling er en langsigtet proces. Forskningspolitikken skal selvfølgelig være dynamisk. Men det dynamiske skal nødvendigvis være udtryk for en forvoldsom sikkurs. Dette ville være uheldigt, netop fordi et resultat af en indsats på forskningsområdet er så lang tid om at vise sig.

Med andre ord: Forskning er ikke til de hurtige løsninger – heller ikke politisk. Forskning og udvikling eller innovation, om man vil, er en kompliceret proces, som hr. Rahbæk Møller jo var inde på i sit indlæg.

Selv om man ofte skelner mellem grundforskning, anvendt eller strategisk forskning og udviklingsarbejde, vil det være for simpelt at opfatte innovationsprocessen som ét bestemt lineært forløb. Samfundsmæssige forhold og betingelser spiller ind og skaber et kompliceret mønster, hvor forskellige faktorer står i en stadig vekselvirkning med hinanden. Videnbasis og forskning spiller selvsagt en central rolle i hele innovationsprocessens forløb og ikke kun i processens start. Forskningen bør derfor ikke kun koncentrere sig om enkelte områder eller enkelte videnniveauer; der er hele tiden brug for ny viden og kvalifikationer på alle områder og alle niveauer.

Det fører mig til at understrege, at udnyttelsen af forskningens resultater kræver et højt beredskab. Vi er i Danmark langt fremme og

dermed stærke på en række forskningsområder, som flere af ordførerne har været inde på. Det skal vi stræbe efter fortsat at være, samtidigt med at vi må prøve at udvide de områder, hvor vi står stærkt. Men et land af Danmarks størrelse kan ikke være blandt de førende på alle områder. Det er her, beredskabet kommer ind i billedet. Hvis vi skal hjemtage viden, må vi have et vist forskningsgrundlag, eller – som det nogle gange bliver udtrykt – en kritisk masse, der gør, at vi rent faktisk er i stand til at anvende og bearbejde den viden, vi får gennem forskningen. Vi må altså selv udføre bl.a. grundforskning på en række områder for at få tilstrækkeligt udbytte af det internationale forskningssamarbejde. En sikring af dette er helt klart et led i de prioriteringer, der må og skal foretages.

Formålet med redegørelsen har først og fremmest været at få beskrevet grundlaget og de overordnede mål og rammer for regeringens politik på dette område og på denne måde få skabt et afsæt for den kommende forsknings- og teknologipolitiske debat. Netop på dette område vedrørende redegørelsens hovedlinje har hr. Rahbæk Møller, hr. John Vintner og hr. Bertel Haarder jo været inde på, at man skal prioritere, man skal sågar vove pelsen i forbindelse med disse prioriteringer.

Hr. Bertel Haarder var inde på, at vi ikke får nok ud af CERN-arbejdet. Det kan jeg ikke svare helt konkret på i talende stund, men i hvert fald skulle jeg både slå i bordet og svinge pisken, og det vil jeg da også meget gerne gøre; jeg vil sågar vove et rap med cykelkæden i ny og næ, hvis det skulle blive nødvendigt. Men kort og godt: Viljen til at gøre noget ved det er der altså, det kan jeg forsikre om.

Jeg tror egentlig, at fru Elisabeth Arnold ramte redegørelsens grundtone mest præcist ved at kalde den starten på en føljeton. Selv synes jeg jo, at jeg blot har gjort det, som jeg oprindeligt lovede Folketingets Forskningsudvalg, nemlig at jeg ville fremkomme med en problempåpegende analyse af forskningen i Danmark, og det synes jeg egentlig godt jeg tør sige er det, der foreligger her.

Men i hvert fald har regeringen med redegørelsen taget fat på tre afgørende problemkredse, nemlig udnyttelse af forskningsresultater, forenkling af forskningssystemet og sidst, men ikke mindst, forskningens samfundsmæssige

[Forsknings- og teknologiministeren]

og etiske konsekvenser. Jeg vil tillade mig at betragte debatten her i dag som startskuddet på den næste fase, hvor vi jo systematisk vil og skal afdække og analysere disse tre problemkredse. Dette arbejde vil lægge op til, at de nødvendige beslutninger og initiativer kan blive taget, og det er beslutninger, som naturligvis må blive taget på baggrund af en bred debat.

Inden jeg tager fat på at nævne nogle af de initiativer, vi vil tage inden for de tre problemkredse, vil jeg understrege, at forsknings- og teknologipolitikken er tæt forbundet med regeringens politik på især erhvervsamordningsområdet. Mange initiativer skal derfor også koordineres i sammenhæng med regeringens udspil på en række andre områder. Lad mig blot nævne uddannelses- og kulturpolitik, sundheds- og socialpolitik, det miljø- og energipolitiske område og arbejdsmarkedspolitikken.

For så vidt angår udnyttelse af forskningsresultater, som er det første hovedområde, lægger regeringen jo stor vægt på, at der sker en forstærket udnyttelse af forskningens resultater. Målet må så at sige være at vride mest muligt ud af den eksisterende viden og sikre en optimal udnyttelse af forskningens resultater. For at fremme denne målsætning er der igangsat et udvalgsarbejde om patentering og kommerciel udnyttelse af offentligt ansatte forskeres forskningsresultater.

Ud over nogle praktiske problemer, der skal ryddes af vejen, er der også tale om nogle holdningsmæssige barrierer. Men her er jeg overbevist om at der er ved at ske et skift, så den tidligere berøringsangst hos mange forskere er ved at blive afløst af en større åbenhed og forståelse for de gensidige fordele, et samarbejde med erhvervslivet kan give. Jeg synes, redegørelsen også lægger op til, at vi skal følge det første skridt op, der blev taget af den tidligere regering, nemlig styrelsesloven for universiteterne, hvor erhvervslivets repræsentanter jo indgår i universiteternes styrelser, hvilket har været til gavn for begge parter efter det for mig foreliggende.

En vejledning i samarbejdsaftaler mellem det offentlige forskningssystem og erhvervslivet er derfor ved at blive udarbejdet, og dette finder sted i samarbejde mellem Forskningsministeriet, Erhvervsfremmestyrelsen og Dansk Industri.

Vi har et teknologisk servicesystem, som man misunder os i andre lande, men selv de bedste systemer kan udvides eller forbedres. Derfor overvejer vi forsøg med nye konsulentordninger knyttet til forskerparkerne, med andre ord en slags spejderordning, hvor vi kan sende vidende mennesker ind på universiteterne og finde de helt rigtige emner, der kunne videreudvikles f.eks. i forskerparkerne og så sandelig også i den øvrige del af erhvervslivet.

Der er et yderligere initiativ i gang i relation til forskerparkerne, idet vi overvejer, hvordan forskerparkernes ekspertise og tilknytning til de respektive læreanstalter kan udnyttes i forbindelse med de kommende udviklingsselskaber.

I redegørelsen nævnes også, at ældreforskningen skal styrkes. Vi er ved at tage det første skridt i denne sag og har allerede fået et foreløbigt oplæg fra forskningsrådene.

Endvidere vil jeg nævne, at der er nedsat en initiativgruppe om et center for medicinsk bioteknologi i Øresundsområdet. Hr. Rahbæk Møller var inde på det, og hvis ikke jeg husker helt galt, benævnte hr. Rahbæk Møller det »sovjetmodellen«. Det kan man da godt have en frygt for, men jeg vil dog godt have lov at understrege, at det egentlig er en ret beskeden sovjetmodel. Det, vi taler om, er en arbejdsplads på måske maksimalt 100 medarbejdere alt iberegnet. Men i hvert fald vil jeg modtage det endelige forslag om, hvordan sådan et institut kunne indrettes, inden udgangen af februar 1994, efter at et foreløbigt forslag har været sendt ud til bred høring.

Endelig vil jeg nævne, at udnyttelsen af forskningsresultater skal ses i sammenhæng med dansk deltagelse i internationalt samarbejde. Dette samarbejde bør ligesom alt andet løbende vurderes, og jeg har derfor anmodet forskningsrådene om at evaluere den danske deltagelse i internationalt operationelt forskningssamarbejde. Jeg kan da være ganske enig med flere af ordførerne i, at der er et område her, der nok trænger til et nøje eftersyn for at se, om vi får det udbytte af det, som investeringerne egentlig burde muliggøre.

For så vidt angår det andet område, nemlig forskningsstrukturen, slår redegørelsen jo fast, at forskningens organisation kan forenkles. Det sker ud fra et konstateret behov for at skabe en større ensartethed i de regler, der anvendes.

[Forsknings- og teknologiministeren]

des i administrationen af forsknings- og teknologiprogrammer. Målet er dels at sikre en effektiv anvendelse af ressourcerne, dels at få skabt et system, der belaster den enkelte forsker mindst muligt. Også på dette område er det vigtigt, at vi finder nogle holdbare løsninger, så forskningsverdenen kender vilkårene også på længere sigt.

Det er på denne baggrund, at den kommende OECD-evaluering af den danske forskningsstruktur skal ses. Det er en evaluering, som vil finde sted på grundlag af en dansk baggrundsrapport, der nu er under udarbejdelse. Jeg tror, det vil glæde fru Kirsten Madsen, at denne baggrundsrapport bliver udarbejdet af et privat konsulentfirma, nemlig Mandag Morgen Strategisk Forum. Det er faktisk et grundprincip i ministeriet, at de evalueringer og vurderinger, der skal foretages, skal forestås af så habile organisationer som vel muligt, helst internationale, og skal det gøres dansk, skal det ligge uden for departementet, således at det under ingen omstændigheder kan blive draget i tvivl, at det er så objektive analyser som vel muligt, der bliver foretaget.

Ud over det nævnte arbejde er der allerede igangsat et arbejde til forberedelse af forhandlinger om en ny stillingsstruktur på sektorforskningsinstitutionerne. Endvidere arbejdes der på at skabe større ensartethed i de regler og retningslinjer, der anvendes i administrationen af de forskellige ministeriers forsknings- og teknologiprogrammer, ligesom der er arbejde i gang på at få fastlagt nye regler for forskningsinstitutioners indtægtsgivende virksomhed.

Jeg vil også nævne, at mit ministerium vil undersøge aldersstruktur og mobilitet og kønsfordeling på sektorforskningsinstitutionerne, som fru Elisabeth Arnold efterlyste, netop fordi Forskningspolitisk Råds lige afsluttede undersøgelse om disse spørgsmål alene har omfattet universiteter og højere læreanstalter.

Hr. Rahbæk Møller og fru Sonja Mikkelsen var også inde på kønsfordelingsproblematikken. I denne forbindelse skal jeg nævne, at kønsfordelingen løbende må overvåges, og det vil ske dels gennem kortlægning af tilstanden på sektorforskningsinstitutionerne, som tidligere nævnt, dels ved forskningsstatistikens indsamling af data. Som et særligt initiativ har jeg bedt om, at der i forbindelse med Forsk-

ningspolitisk Råds evaluering af dansk samfundsvidenskabelig forskning bliver gennemført en sammenlignende analyse af kønsfordelingen på økonomifaget på henholdsvis Århus og Københavns universiteter, idet der er nogle ganske frapperende forskelle på, hvor stor en del af stillingerne der er besat af kvinder her.

For så vidt angår den sidste problemkreds, nemlig etiske og samfundsmæssige konsekvenser, har regeringen jo lige fra sin tiltræden lagt vægt på, at de etiske og sociale konsekvenser skal indgå i beslutninger om forskning og teknologi, og jeg har da bemærket hr. Rahbæk Møllers udsagn i den anledning.

Ligesom det på sundhedsområdet er bedre at forebygge end at helbrede, er det vores opfattelse, at konsekvenserne af ny teknologi må vurderes på et så tidligt tidspunkt som muligt, netop for at forebygge uheldige og ofte omkostningskrævende konsekvenser. Det er bl.a. derfor, vi peger på behovet for følgeforskning ved større samfundsinvesteringer.

En vurdering af konsekvenserne af den teknologiske udvikling er igennem en række år foretaget af Teknologinævnet, og jeg tror godt, jeg kan sige, at denne vurdering er foregået med stigende national og ikke mindst international anerkendelse af mange af nævnets forskellige initiativer. Det er derfor vigtigt, at vi i fællesskab finder frem til en model for den fremtidige teknologivurdering, som kan danne grundlag for en kommende revision af loven om Teknologinævnet.

Eksempelvis kan jeg nævne, at en af de ting, som nævnet har taget op – og det blev netop fremført af fru Addi Andersen – er problemet omkring de nye mediers påvirkning af børn og unge. Det er et problem, som jeg selv flere gange tidligere har været inde på i offentligheden. Det er dybt bekymrende, tror jeg, hvad der kan ske dér, og derfor agter vi at henvende os til det tværministerielle børneudvalg med henblik på at få iværksat et egentligt udredningsarbejde eller måske endog et forskningsprogram på dette område.

Jeg er til fulde klar over, at børns og unges livsvilkår er meget komplekse, og derfor er det ene problemområde næppe det eneste, der gør sig gældende her, men jeg mener, det fortjener et nærmere eftersyn. Vi bevæger os ud i en helt ny verden, en kunstig verden, og der er ikke ret mange, der dybest set har overblik

[Forsknings- og teknologiministeren]

over, hvad det medfører for børns og unges oplevelse af omverdenen.

Vi har endvidere nævnt, at vi satsede på en øget forskningsindsats for at udvikle menneskelige ressourcer i arbejdslivet, og det er et initiativ, vi tænker bygget gradvist op med forventet start i 1994.

Endvidere vil vi afklare, hvorledes forskningen mest hensigtsmæssigt kan finde en plads i forbindelse med kommissionen om det fremtidige arbejdsliv.

Som det sidste punkt vil jeg pege på den udredning om forskningsetik, som jeg har bestilt, og som forventes at ligge færdig i midten af 1994. Resultaterne af udredningen finder jeg i øvrigt ikke er det eneste afgørende. Det, som jeg har lagt vægt på, er faktisk i lige så høj grad at få gang i debatten om forskningsetikken og dermed sikre, at forskerne er helt bevidste om de forskningsetiske spørgsmål, de støder på i deres hverdag.

Hr. John Vinther havde et helt konkret spørgsmål omkring de skatteordninger, der har været gældende indtil det kommende årsskifte. Her kan jeg fortælle, at vi er i gang med sammen med Skatteministeriet at analysere effekten af disse ordninger og om muligt forbedre dem; men vi må afvente resultatet af denne analyse.

Rahbæk Møller (SF):

Der er to emner, jeg synes, jeg vil kommentere nærmere. Det ene er de såkaldt sovjetiske forhold, som også ministeren var inde på, med at bygge et stort institut.

Det var ikke sådan i det gamle Sovjetunionen, at alle institutter nødvendigvis var store. Nogle var kæmpeinstitutter, men der var også mange små. Men det centrale er, at man fjernede forskningen fra universiteterne. Man troede, at man fik mere ud af dem ved at lægge dem som nogle særlige anheder med særlig dygtige folk. Nogle af dem var selvfølgelig også gode; det kan godt lade sig gøre at lave et dygtigt institut. Men der skete to ting.

Den ene var, at de sygnede hen efter en vis tid af mangel på næring, for dette at have forbindelse med undervisning eller på anden måde rådgivning af det omgivende samfund er centralt for at holde forskningen ved lige.

Det andet problem var, at selv om de sad og forskede godt, havde samfundet ingen som

helst glæde af dem, fordi formidlingsdelen manglede: den helt centrale del, at dygtige forskere underviser. Derved bringes forskernes viden jo videre ud i systemet. Og når man kobler den af, får man et eller andet, der måske er godt nok, men hvad hulen skal man bruge det til?

Det var den store ulykke ved det sovjetiske system, som jeg er sikker på at der er mange andre her i salen der kan fortælle om.

Det andet emne, jeg gerne ville kommentere, var, at især de borgerlige ordførere har været meget optaget af erhvervslivets forskning; der har været forskellige forslag om skattefradrag og andet for at fremme den. Det vil jeg gerne advare imod af den simple grund, at vi ikke skal lokke erhvervslivet til at skrive forskerreporter. Der er enkelte virksomheder, der gør det. Det gør de, fordi de er på så avanceret et marked, at de af kommercielle grunde finder det interessant at have sat nogle kræfter af til den ressource. Men vi herinde skal ikke lokke dem til at skrive rapporter derudover.

Erhvervslivets forskning er og skal være bundet af avancerede produkter og på avancerede markeder. Derimod er det selvfølgelig interessant, hvad vi kan gøre fra politisk side for at sørge for, at der er flere virksomheder, der befinder sig på et avanceret marked. Men det er en anden og lidt mere indviklet aktivitet end bare at få dem til at forske. Jeg kan godt nævne en hel masse ting, vi kan gøre; jeg kan bl.a. henvise til erhvervsredegørelsen, som jeg synes også er fin på dette punkt. Den peger bl.a. på, at vi selv – samfundet, staten, kommunerne – kan være et avanceret marked. Den mest nærliggende måde at skabe et avanceret marked på, er selv at være det.

Vi kan hjælpe dem ved hjælp af udviklingskontrakter. Man kan tage risikoen ved hjælp af udviklingslån, så man får større satsninger. Man kan først og fremmest, vil jeg gerne understrege, sørge for, at vi har ordentlig grundforskning og dermed ordentlig uddannelse, så vi kan få ordentlige kandidater. Vi kan sørge for formidling og mange andre ting. Men endnu en gang: Vi skal ikke forsøge at vurdere et samfunds udviklingsevne på erhvervslivets forskning. Det er kun en indikator. Og det er kun en god indikator, hvis der er tale om en markedsdrevet forskning. Hvis vi prøver at lokke dem til at skrive forskningsrapporter, får vi en fuldkommen ligeegyldig aktivitet.

[Rahbæk Møller]

Derfor skal vi ikke prøve at lokke dem ved hjælp af tilskud eller skattefradrag eller andet. Især med skattefradrag får vi helt sikkert en statistisk forøgelse af forskningen, ud over at vi måske lokker dem til nogle forkerte aktiviteter, for gudskelov er vores revisorer dog så dygtige, at hvis vi indfører nye fradrag, så kan de sagtens finde ud af at flytte grænsen for en aktivitet fra det ene til det andet, uden at aktiviteten i øvrigt ændrer sig. Det er jo erfaringen fra alle de lande, der har indført et sådant fradrag, at det kun fører til en statistisk forøgelse af forskningen. Det er også derfor, at lande som USA og Sverige, der har forsøgt sig med denne metode, har afskaffet den igen. Den viste sig at være udelig.

Forsknings- og teknologiministeren (Svend Bergstein):

Jeg vil gerne give en replik til hr. Rahbæk Møller. Jeg bliver nødt til at sige med hensyn til dette famøse institut, at man jo som stakkels forskningsminister må blive grebet af dyb fortvivlelse, når man i den ene internationale evalueringsrapport kan læse, at dansk forskning er atomiseret, der er for mange små, spredte miljøer, og så i den anden internationale forskningsevaluering kan læse, at det er virkelig godt og givtigt, at man har en netværksstruktur med mange små og spredte miljøer. Netop det, som jeg var inde på tidligere, at jeg synes, man skal gå til fagkundskaben, ligger jo bag det arbejde, der er sat i gang for at finde ud af, om ideen – og det er jo ikke andet end en idé indtil videre – er bærbar, og derefter sende den ud til denne meget brede høring, som selvfølgelig vil blive taget dybt alvorligt.

For så vidt angår erhvervslivets forskning, som skal være markedsorienteret, er jeg ganske enig med hr. Rahbæk Møller. Det, som kan bekymre mig, og som i øvrigt også bekymrer regeringen – det kan man jo læse i erhvervsredegørelsen – er den danske erhvervsstruktur, hvor eksempelvis en nylig publiceret analyse fra Forskningspolitisk Råd påpeger, at de højteknologiske og forskningsintensive virksomheder faktisk har en lavere indtjening end de virksomheder, der ikke driver nogen forskning, og de sidste er der altså flest af. Man behøver dårligt nok tage tærerne til hjælp for at tælle de virksomheder i Danmark, som man kan pege på, og sige, at her dyrkes der altså en

regulær egentlig forskning og findes en avanceret udvikling. Problemet er, at disse mange andre virksomheder – for måske at sige det en anelse uelsk værdigt – har hygget sig på det europæiske hjemmemarked.

Men hvad sker der, når GATT-forhandlingerne, der forhåbentlig ender med et gunstigt resultat, bl.a. vil medføre, at vi skal til at konkurrere med lande på konkurrenceparametre som arbejdstid, lønninger, arbejdssikkerhed, det indre og det ydre miljø og ressourceomkostninger, og hvor omkostningerne taget under ét vil være langt, langt lavere end det, vi kan hamle op med her i Vesteuropa? Jeg er altså bange for, at nogle virksomheder får sig en alvorlig forskrækkelse, for det er jo ikke til at sige, hvor længe det vil vare, før disse lande, f.eks. Polen, vil komme op på et tilsvarende omkostningsniveau, som vi har her i Vesten på de nævnte områder. Det kan være, at det varer 5 år, men det kan så sandelig også være, at det varer 50 år. Det er egentlig denne bekymring, der ligger bag både samordningsministerens erhvervsredegørelse og betragtningerne i min egen redegørelse om distribution af forskningsresultater, innovationsprocessen m.v.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

16) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 30:

Forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af Europaaftale om oprettelse af en associering mellem De Europæiske Fællesskaber og deres medlemsstater på den ene side og Bulgarien på den anden side af den 8. marts 1993.

Af udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen).

(Fremsat 1/12 93).

Sammen med denne sag foretoges de under punkterne 17-19 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

17) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 31:

Forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af Europaaftale om oprettelse af en associering mellem De Europæiske Fællesskaber og